

Troms og Finnmark fylkeskommune

postmottak@tffk.no

Tromsø, 28.05.2021

Dette brevet sendes på vegne av Norges Jeger- og Fiskerforbund Troms, Naturvernforbundet Troms, Troms Fylkeskystlag, Nordnorsk botanisk forening og Midt-Troms Naturlag.

Høringsinnspill til region Troms i Troms og Finnmark vannregion.

Saksnummer 21/04725.

Innhold

1. Bakgrunn	2
2. Forslag til tiltak	3
2.1 Vannforekomst: Manddalselva nedre, Manddalselva, Øvre Manddalselva bekkefelt	6
2.2 Vannforekomst: Guolasjohka/ Kåfjordelva (vilkår revideres) – forslag til tiltak; minstevannføring.	8
3. Kommentarer til kunnskapsgrunlaget- havbruk	11
4. Økosystembasert forvaltning av vassdrag: eksemplene med den glemte sjørøya og steinsmett.	12
5. Marin plastforsøpling	13
6. Medvirkning i planarbeid og gjennomføring av tiltak- miljøstandarder og suksesskriterier	15
6.1 Medvirkning i planprosessens innspillfase:	15
6.2 Medvirkning i planlegging og gjennomføring av tiltak	15
6.3 Gjør medvirkning enkelt!	16

Samarbeidsnettverk mellom natur- og friluftslivsorganisasjoner
troms@fnf-nett.no | Holtvegen 66, 9269 Tromsø | 951 75 403
organisasjonsnummer 996 197 786 | www.fnf-nett.no/troms

1. Bakgrunn

Det livgivende vannet! Kilde til opplevelser, kultur, mestring, jordbruk, fungerende økosystemer, klima og mye mer. FNF Troms mener at arbeidet med implementeringen av vanddirektiv gjennom vannforskriften i norsk vannforvaltning er et svært viktig bidrag til å sikre vannmiljøet i vår region- og vi ser det som avgjørende at alle berørte sektorer, næringer og allmennheten har mulighet til å jobbe mot et felles mål om minimum god vannkvalitet for vannet vårt. Vi er klare til å bidra!

Forum for natur og friluftsliv Troms har fulgt vannforvaltningsarbeidet tett fra første planperiode gjennom ulike presentasjoner, innspill og hatt dialog med våre tilsluttede organisasjoner. I den pågående høringen har det vært viktig for oss å bidra til god medvirkning for allmennheten. I den forbindelse har vi, sammen med FNF Finnmark, arrangert [fagsamling og innspillmøte](#) på nett, vi har benyttet våre kanaler til å spre informasjon om planarbeidet og har bistått Sør- og Midt Troms vannområde med å gi informasjon om en [spørreundersøkelse](#).

Vi har også hatt en god dialog med vannregionmyndigheten og vannkoordinatorene gjennom møter, informasjon om planprosessen og e-post dialog- noe vi setter stor pris på. Vi har også vært med å arrangere en befarings i forbindelse med tiltak i Manddalselva noe vi opplevde som veldig positivt. FNF Troms har samarbeidet nært med FNF Finnmark i arbeidet med vannforvaltningsplanene, fått gode innspill fra koordinator i FNF Finnmark og vi støtter deres innspill på deler som gjelder for både Troms og Finnmark.

I region Troms blir våre vannområder særlig påvirket av vannkraft, jordbruk, havbruk og avløp. Selv om det for havbruk er noen forbedringer så mener vi at det fortsatt at påvirkningen på kystvann må beskrives bedre i vannforvaltningsplanen, samt mer overvåkning og oppdatering av kunnskapsgrunnlag. Når det gjelder vannkraft er FNF Troms bekymret for at vi ikke har tilstrekkelige virkemidler i dag for å heve vannkvaliteten i sterkt modifiserte vassdrag og vi viser til FNF Finnmark sitt innspill til vannforvaltningsplanen:

Flere ferskvannsføremøter er negativt påvirket av vannkraft og har ingen avbøtende tiltak. Vi er bekymret for at lite kommer til å skje med dagens system, der kommune eller frivillighet har fått delegert ansvar fra sektormyndighet for å foreslå tiltak som kan ha en virkelig effekt gjennom revisjon av konsesjonsvilkår.

Systemet kan sikre menneskelig interesse rundt ferskvann som anses som viktig av myndighetene, i praksis betyr det som regel kun laksefisk. Det er svært liten sjanse for at miljøhensyn pålagt av vannforskriften blir oppfylt for den største andel av arealet som er påvirket av vannkraft; nemlig delen av vassdragene ovenfor anadrom strekning. Det er redusert miljømål for SMVF som vurderes ut ifra antall igangsatte tiltak, men i praksis er det ingen tiltak (kartleggingstiltak har ingen direkte miljøforbedrende effekt).

2. Forslag til tiltak

Forslag til tiltak	
<p>Vannforekomster: Manndalselva nedre, Manndalselva, Øvre Manndalselva bekkefelt. ID: 206-7-R, 206-6-R, 206-91-R</p>	<p>Tiltak: Biotoptiltak, restaurering- ikke fullført planvedtak fra forrige planperiode- videreføres.</p> <p>Virkemiddel: Økonomiske virkemidler</p> <p>Vårt innspill: For Manndalselva nedre og Manndalselva er det foreslått tiltak i forrige planperiode som ikke er ferdige- disse innebærer restaurering, biotoptiltak og kunnskapsinnhenting. Påvirkningene går på utbedring laksetrapp (det er to stk), lakselus/rømming og flomsikringstiltak (umoderne). Det er håp om at tiltak blir gjort i kommende planperiode.</p> <p>I tillegg ønsker vi en kunnskapsinnhenting for påvirkning i Øvre Manndalselva bekkefelt. Vannforekomsten er har miljømål oppnådd med god økologisk tilstand, men dette basert på et lavt kunnskaps/presisjonsnivå. «Nedre deler av flere av bekkeløpene går gjennom, områder med fulldyrket mark, til dels uten kantvegetasjon. Undersøkelser nødvendig for å fastsette tilstand og påvirkningsgrad». Vi foreslår tiltak: kunnskapsinnhenting for denne vannforekomsten. Vi mener det er veldig viktig å se de ulike delene av elva i sammenheng for at tiltakene i hele elva skal samvirke på best mulig måte.</p> <p>Foreløpig status: Engasjert lokalt nivå med ferdig forprosjekt, høy grad av lokal kunnskap og erfaring. Befaring gjennomført 27.05.21 med Mandalen Jeger og Fisk, kommune, vannkoordinator og FNF Troms v/ koordinator, Naturvernforbundet Troms og NJFF Troms. Se punkt 2.1 for mer informasjon</p>
<p>Vannforekomst: Grovfjorden ytre</p>	<p>Miljøtilstand moderat, tiltak kunnskapsinnhenting. C-undersøkelse fra 2012. Usikkerhet om tilstand i 2018- gult produksjonsområde pr.dato. Vårt forslag til tiltak: Kunnskapsinnhenting på både organisk avrenning og lakselus.</p>
<p>Vannforekomst: Lavangen, ID: 0401020900-C</p>	<p>God økologisk tilstand, men lav presisjon på kunnskap. Klassifisering basert kun på verdier fra en stasjon i 2012 (Lepland). To oppdrettsanlegg i fjorden, ingen C-undersøkelser foreligger. Produksjonsområde gult, mye rømt laks og eksponert fjord for avrenning. Vårt forslag til tiltak: Kunnskapsinnhenting og overvåkning rettet mot lakselus og tilstand med tanke på organisk avrenning.</p>
<p>Vannforekomst: Gratangen ID: 0401020802-C</p>	<p>Vann-nett, Kommentar til tilstand: God økologisk tilstand basert på lav presisjon! I tillegg har vannforekomsten en diffus påvirkning fra akvakultur med ukjent grad. Gult produksjonsområde.</p> <p>12.09.18: Klassifisering av tilstand ser ut til å være faglig vurdert. Eneste C-undersøkelsen som foreligger i Yggdrasil er fra 2006 og viser liten påvirkning. Det er i dag to oppdrettsanlegg (Skardbergvika og Amundsvika), samt en</p>

	<p>slaktemerd og et settefiskanlegg lengre inne i fjorden. Noe usikkerhet knyttet til tilstand i dag og evt. påvirkningsgrad.</p> <p>Forslag til tiltak: Kunnskapsinnhenting og overvåkning knyttet til organisk avrenning, rømming og lakselus begrunnet i usikkerhet knyttet til gyldigheten av måloppnåelse for vannforekomsten.</p>	
<p>Vannforekomst: Guolasjohka/ Kåfjordelva</p> <p>Se punkt 2.2 for begrunnelse og mer informasjon.</p>	<p>Foreslått tiltak: Oppgradering til kategori 1.1 i revisjonssystemet med direkte krav om minstevannføring. Elva er i dag satt til 1.2: Dette mener vi er feilkategorisering som følge av at friluftslivverdi og fiskeverdi er satt for lavt i kategoriseringen sett opp mot kunnskapsgrunnlaget.</p>	
<p>Vannforekomst: Alle kystvannforekomster i vannregion Troms</p>	<p>Utfordring for vannmiljø: Biomasse økning av oppdrettsfisk, enten som ny konsesjon eller utvidelse av eksisterende- fører til økning av lakselustrussel. Det er liten kunnskap om utvandringsruter til smolt og beiteområder for sjørøye og sjørørret. Spesielt tiltak til fordel for sjørøye.</p> <p>Forslag til tiltak: Kunnskapsinnhenting og forbud mot økning i biomasse på steder det er sannsynlig at det foreligger utvandringsruter eller beiteområder- der tilstanden til bestandene er lavere enn god.</p>	
<p>Vannforekomst: Renså vassdraget</p>	<p>Forslag til tiltak: Foreslått tiltak kunnskapsinnhenting er satt til å ha en lav effekt på miljømålet. Vårt forslag er at tiltak om mer kunnskap iverksettes og konkrete tiltak for å avhjelpe luseproblematikken foreslås. I tillegg er vi kjent med at Stillelva, en sideelv med gyteområder har vært utsatt for et ulovlig tiltak som har forringet gyteforholdene. Dette kan også ha innvirkning på Renså vassdraget og bør vurderes opp mot tiltaksbehov.</p>	
<p>Vannforekomst: Alle vassdrag påvirket av vannkraft i regionen</p>	<p>Foreslått tiltak: Igangsetting av kartleggingstiltak på de vannkraftspåvirkede vannforekomster der disse er planlagt. Planlegging av kartleggingstiltak hos vannkraftpåvirkede vannforekomster der dette ikke foreligger.</p> <p>Kartleggingsundersøkelsene bør inneholde lokalkunnskap- for å styrke både kunnskapsgrunnlaget og styrke medvirkningsgraden- dette er avgjørende både for lokal forankring av tiltak som skal gjennomføres, men også å sikre at tidligere erfaring om tiltak, påvirkninger og bruk/praksis med mer i en tidligst mulig fase blir en del av de vurderinger som tas og kunnskap som innhentes.</p>	
<p>Vannforekomst: Alle ferskvannforekomster</p>	<p>Fremmede arter er et tiltagende og alvorlig problem for biologisk mangfold og et godt vannmiljø.</p> <p>Foreslått tiltak: Forebyggende tiltak mot spredning av Gyrodactilus Salaris bør vannjet/lignende farkoster forbyes i sårbare vassdrag.</p>	

Vannforekomst: Kystvannforekomster med, eller i nærheten av havbruk.	Foreslått tiltak og overvåkning: Vi anbefaler at det utarbeides en referanseindeks basert på sensitive biologiske kvalitetselementer som kan måle effekten av avlusningsmidler i hele vannkolonnen, fra bunndyr til dyreplankton.
Vannforekomst: Ferskvannforekomster i nærheten av havbruk	Foreslått tiltak og overvåkning: Kvalitetselementer bør velges ut ifra de mest sensitive indikatorene for en type påvirkning. Når det gjelder påvirkning fra lakselus er sjørret og sjørøye på grunn av sin habitatbruk og følsomhet mer representative enn laks og bør velges som kvalitetselementer.
Vannforekomster med havbruk i nærheten i kommunene Karlsøy og Tromsø	Disse kommunene har kystsoneplan med stort trykk på lokaliteter på rullering med høringsfrist i slutten av august. Vi mener det er svært viktig at de vannforekomstene i nærhet av havbruk med lavt presisjonsnivå får et tiltak knyttet til kunnskapsinnhenting.

Vi ser med stor bekymring på den trusselen invaderende og fremmede arter som kan skape problemer for blant annet vassdragene. Generelt er tiltak som hindrer spredning svært viktig å informere og igangsette. Eksempelvis at disse plantene kan spres med ulike farkoster man bruker i nærheten eller på vannet, under sko, og i forbindelse med gravearbeider. FNF Troms har fått innspill fra FNF Finnmark og Nordnorsk botanisk forening (tilknyttet FNF Troms) om arter vi bør få langt bedre oversikt over.

Vannforekomst	Invaderende/fremmede arter	Forslag til tiltak
Tromsø og omegn. (observert) Kilde: Artsdatabanken	Kjempespringfrø (<i>Impatiens glandulifera</i>) Fører til at elvebredden blir meget utsatt for erosjon, noe som igjen fører til ødeleggelse av habitat for elvens organismer i form fine sediment deponering.	Fjerning av plantene. Bekjempelse er enkelt ettersom planten er ettårig og rottene enkelt å dra opp. Overvåkning nødvendig.
Sør-Troms til Vardø	Parkslirekneslekta (<i>Reynoutria sp.</i>) Forekommer særlig langs vassdragene. Den er svært dekkende og overtar det mest av stedegne vegetasjon ved at nærmest ingen planter klarer seg under skyggen av den. Flerårig og med ekstreme spredningsevner: bare ca. 5 mm med rot kan danne et nytt plante, dvs. at spredning kan skje ved vanntransport og med gjord som flyttes ved anleggsarbeid eller enkelt under sko såler	Må fjernes. Overvåkning.
Tromsø-omegn.	Tromsøpalme (<i>Heracleum persicum</i>) Konsekvens for vassdragene er lignende som de to andre planteartene: erstatning av stedbundet kantvegetasjon, inkl. busk og trer, både langs vassdragene og ved sjøkanten. (Artsdatabanken)	Må fjernes der den dukker opp for å hindre spredning. Nordnorsk botanisk forening har blant annet drevet fjerning av disse.

Syltefjorden i Finnmark, men kan ikke utelukkes i Troms.	Amerikanske Lupin-artene og spesielt sandlupin <i>Lupinus nootkatensis</i> : Invaderer flomsonen langs vassdragene.	Kunnskapsinnhenting. Forebygging. Fjerning.
Troms og Finnmark via Sverige og Finland.	Den ekstremt invasive vannplanten vasspest <i>Elodea canadensis</i>. Denne har i våre naboland spredt seg nordover i ekspressfart «bak ryggen» til norsk forvaltning og er eksempelvis på tur oppover det vassdraget som renner Sør-over fra Kilpis. https://www.artportalen.se/ViewSighting/ViewSightingAsMap Den er nå kommet nord for Karesuando, men ingen vet egentlig hvor langt. Her er problemet det samme som for Gyro – planten kan spres med små mengder vann i gummibåter, elvebåter, våte fiskegarn, flottører på sjøfly??	Overvåkning/kunnskapsinnhenting. Forebygging. Fjerning.

2.1 Vannforekomst: Manddalselva nedre, Manddalselva, Øvre Manddalselva bekkefelt.

Oversikt over foreslåtte tiltak i Manddalselva som vassdrag- disse bør sees i sammenheng:

Tiltaks ID /foreslått	Tiltak	Påvirkning
Tiltaks ID: 1104-170-M, Manddalselva biotopiltak Manddalselva Nedre og Manddalselva (vannforekomster)	Biotoptiltak, restaurering	Fysisk endring av annen ingeniørvirksomhet (utdatert flomsikringsmetoder, problemer med laksetrapp). Sjøørret: Sårbar bestand, dårlig tilstand. Lakselus og fysiske inngrep vurdert som bestemmende påvirkningsfaktorer
Manddalselva Nedre: Tiltaks ID: 1109-1265-M, Manddal- Økt kunnskap	Informasjon og kompetansebygging. Behov for mer kunnskap om bestanden.	Påvirket av lakselus, mulig rømt oppdrettslaks.
Øvre Manddalselva bekkefelt	Ingen. Miljømål er «god økologisk tilstand».	Diffus avrenning dyrka mark, Nedre deler av flere av bekkeløpene går gjennom, områder med fulldyrket mark, til dels uten

	Samtidig er presisjonsnivå/kunnskapsgrunnlaget satt til lavt. Vårt forslag til tiltak: kunnskapsinnhenting	kantvegetasjon. Undersøkelser nødvendig for å fastsette tilstand og påvirkningsgrad. Det er også uklart hvorvidt naturmangfold er påvirket.
--	---	---

Manndalselva i sin helhet er en elv hvor det foregår noe fiske og som har godt potensiale til å bli en levende elv med høstbart overskudd. En fungerende elv som får ut sitt potensiale vil ha store positive virkninger for friluftsliv, bestandsmål (laks, sjørørret og røye!) og landskap. Tiltakslista strekker seg over tre ulike vannforekomster (ID), og det er grunn til å tro at tiltakene vi samvirke og forsterke/forringe hverandre. Vi mener derfor at en tiltaksliste som ivaretar hele vassdraget der man unngår tiltak som kan virke negativt innad i elva er å foretrekke, spesielt for å få unngå tiltak man senere må rette opp igjen. Tidligere hadde elva også et godt tilsig av sjørøye som er en truet art- med tiltak kan det være håp om å også bidra positivt til denne bestanden.

Vannforvaltning følger prinsippet om helhetlig økosystembasert forvaltning og vi mener dette er et veldig godt eksempel på et vassdrag der det er nødvendig å se hele elva i planlegging, prioritering og rekkefølgebestemmelse på tiltakene. Også av hensyn til flomsikringshensyn med mer. Elva trenger flere tiltak for å fungere optimalt der utbedring av laksetrapp, overvåking/telling av laks (lakselus), biotopforbedring, restaurering, fjerning av vandringshindre og kunnskapsinnhenting for de viktige bekkeløpene i øvre del av elva. Dette er et spennende prosjekt, med Manndalen Jeger og Fiskerforening som en kunnskapsrik og engasjert forening som allerede har utarbeidet et forprosjekt med forslag til tiltak.

Befaring av Manddalselva 27.05.2021 i forbindelse med tiltaksplan og videre prosess. Foto: Christine Myrseth.

Den 27.05.2021 var kommunen, vannkoordinator, FNF Troms v/ Naturvernforbundet Troms (rådgiver med elverestaureringskompetanse), fylkessekretær i NJFF-Troms og FNF Troms sin koordinator på befaring sammen med elveguide for dagen; Geir Ivar Evanger- medlem av Manddalen Jeger og Fisk. Vi tilbrakte nærmere fem timer langs elva og fikk en svært god innføring i de foreslåtte tiltakene- samtidig som vi fikk diskutert også andre mulige tiltak som kunne være gunstige. Blant annet på bildet ovenfor er det en mulig sideelv som kan åpnes, med lokale masser tilgjengelig. Denne dagen så vi også eksempel på problemene med tørrlagte bekkeløp der yngel «fanges». Faktisk «reddet» en i følget en sjø-ørret-yngel fra en inntørket dam og fikk den over i et mer vannrikt område. **FNF Troms ser det som veldig positivt om denne elva kan få gjennomført de nødvendige tiltak og få opp bestandene av anadromfisk- både laks, sjø-ørret og sjø-røye. Etter det vi er kjent med er det økonomiske virkemidler som er foreslått og vi håper at med godt samarbeid skal det være mulig å realisere gode tiltak for denne elva.**

2.2 Vannforekomst: Guolasjohka/ Kåfjordelva (vilkår revideres) – forslag til tiltak; minstevannføring.

FNF Troms anbefaler på det sterkeste en endring i prioritering fra 1.2 til 1.1. for Kåfjordelva ved justering av feilkategorisering av nevnte verdier under.

Vi har vært i dialog med flere engasjerte frivillige og interesseorganisasjoner, fagfolk og ressurspersoner som har belyst at prioriteringen ikke synes riktig ut for dette vassdraget. Vi har også vært i kontakt med kommunen selv og hadde en presentasjon fra ordfører i kommunen av denne elven på vårt innspill og fagmøte i forkant av denne høringen. Tabellen under er hentet her: https://publikasjoner.nve.no/rapport/2013/rapport2013_72.pdf

73

Tabell 7.11. Oppsummering av resultater fra gjennomgang av vassdrag i Troms.

Vannregion - revisjonsobjekt - vassdrag			Prod.	Verdi/påvirkning				Aktuelle tiltak				Anslått krafttap (Q95)			Annet		Kat.
Vannregion	Rev.ID	Vassdrag/ revisjonsobjekt	Prod. kraftverk GWh/år	Samlet VPS_gr	VP_Fisk/fiske	VP_Naturmangfold	VP_Landskap/ friluftsliv	Minstevannføring	Driftsvannføring	Magasinrestr.	Andre	KT_gr	GWh/år	% av prod.	Flerårsmagasiner	Flomutsatte omr.	PRIORITET
Troms	901	Altevatn og Barduelva	1204	5	5	3	4	x	x	x		5	> 100	> 10	J	J	1.1
Troms	903	Skibotnelva	368	5	5	1	1	x				1	< 5	< 5	N	J	1.1
Troms	904	Kildalselva	28	5	5	1	1		x		x	1	< 5	< 5	N	N	1.1
Troms	902	Kåfjordelva	340	4	4	3	3	x				3	20-50	5-10	N	N	1.2
Troms	908	Lysbotnvassdraget	30	2	3	1	1	x	x			4	< 5	> 10	N	N	1.2
Troms	913	Abojohka	125	3	3	3	2	x		x		2	< 5	5-10	N	N	1.2
Troms	915	Gausvikvassdraget	18	1	1	1	1										2.1
Troms	905	Storelva i Gratangen	2	1	1	1	1										2.1
Troms	906	Skoddebergvassdraget	37	1	1	1	1										2.1
Troms	907	Nord-Forså	8	1	1	1	1										2.1
Troms	909	Bergsbotn	30	1	1	1	1										2.1
Troms	910	Devdis	124	1	1	1	1										2.1
Troms	911	Skarsfjordvassdraget	21	1	1	1	1										2.1
Troms	912	Sikkajåkka	8	1	1	1	1										2.1
Troms	914	Rottenvik	20	1	1	1	1										2.1

Det er kategoriseringen av fisk/fiske til verdi 4 og landskap/friluftsliv til verdi 3 vi bestrider.

Fiske/fisk i Kåfjordelva: Mangler ved kunnskapsgrunnlaget og for liten vekt på lokal økologisk og erfaringsbasert kunnskap jmf. naturmangfoldloven § 8. Elva hadde tidligere anadrome bestander og også en stedegen sjørøyebestand som bør gis en sjanse gitt at dette er en truet art. FNF Troms tidligere gitt et grundig innspill i saken og siterer følgende, se note 1 for lenke til fullstendig innspill.¹

Kunnskapsgrunnlaget For å lande på treffsikre løsninger i revisjonsprosessen er det avgjørende med et godt kunnskapsgrunnlag. Flere av fagrapportene gir god innsikt i tilstanden til elva, men det avdekkes også flere mangler og kunnskapshull. Flere organisasjoner reagerer blant annet på kunnskapsgrunnlaget i NINA-rapporten om fiske, og NINA påpeker selv at det er svakt. De siste undersøkelsene ble gjort i 2001 og det tas utgangspunkt i tidligere beskrivelser. Flere av estimatene i rapportene baserer seg på data fra 80-tallet, når bestandene uansett var nede og sterkt påvirket av reguleringen. Dette medfører blant annet at for eksempel anslaget om et maksimalt potensial i øvre deler for årlig produksjon smolt på ca 300 individ totalt for laks, sjørørret og sjørøye, på langt nær sammenfaller med lokale brukere av elva sin erfaring fra før reguleringen, og hva som reelt er potensiale. Dette vil også føre til skjevhet i kost nytte vurderingene til NVE.

*En annen svakhet er at det ikke er gjennomført noen diagnose etter miljødesignmetodikken for å avdekke status og hvilke tiltak som er mest effektive. Dette mener vi bør inngå i revisjonsprosessen og at alle parter har mye å tjene på en grunnleggende kartlegging av elva, både substratforhold, gyteplasser, grunnvann m.m. FNF mener det bør settes av tid i revisjonsprosessen videre til å innhente nødvendig data og kartlegginger. ... FNF minner om Naturmangfoldlovens §8 om kunnskapsgrunnlaget hvor det heter: «**Myndighetene skal videre legge vekt på kunnskap som er 4 basert på generasjoners erfaringer gjennom bruk av og samspill med naturen, herunder slik samisk bruk, og som kan bidra til bærekraftig bruk og vern av naturmangfoldet.**» Vi ber NVE om at dette tillegges særlig vekt, og viser til de omfattende innspillene fra Kultur og næring i indre Kåfjord og Indre Kåfjord grunn- og elveeierlag.*

- 1) FNF Troms mener det er helt klart at verdien for fisk/fiske i Kåfjordelva bør settes til verdi 5 og mer i tråd med beskrivelsen av påvirkning på fisket som kommer frem gjennom innspill basert på lokal kunnskap og sett opp mot det usikre kunnskapsgrunnlaget NINA baserer sine konklusjoner på som faginstans.**

Friluftsliv og landskap: Vi mener friluftsliv har fått feil verdi i kategoriseringen av påvirkning. FNF Troms har spilt inn følgende i revisjonshøringen:

¹ Uttalelse i revisjonshøringen fra FNF Troms her:

<https://webfileservice.nve.no/API/PublishedFiles/Download/201503569/2215690> og øvrige innspill til NVE i saken her fra blant annet lokalbefolkningen her:

<https://www.nve.no/konsesjonssaker/konsesjonssak?id=7636&type=V-1> i tillegg er det spilt inn en film som er delt med NVE og som er bekreftet som del av høringssinnspillene, men som ikke ligger ute på nettsiden.

Friluftsliv og elva som kulturell og sosial møteplass FNF Troms bekrefter at Kåfjordvassdraget har meget stor verdi for friluftsliv og har en sterk historie og tradisjon knyttet til seg som kulturell og sosial møteplass. Elva og Guolasjavri er også viktig for samiske interesser. I friluftskartleggingene får områdene langs Kåfjordelva og Guolasjavri verdiene viktig (B) og svært viktig (A). Det finnes flere tilretteleggere og ildsjeler langs elva som har lagt ned solid innsats for etablering av blant annet gapahuker, bålplasser og stier med nærkontakt med elva. Nedenfor kraftverket ligger det i dag tre gapahuker, og ovenfor to. Som det står beskrevet i fagrapportene er elva som kulturell møteplass i stor grad knyttet opp mot fiske. Men opplevelsen av vanddekt areal og elva som en forutsigbar nerve og livgiver i dalen skal heller ikke undervurderes. Det samme gjelder vann i juvet og fossene som fremmer opplevelsesverdiene i dalen. Også i reiselivssammenheng har økt vannføring betydning, blant annet for aktørene som driver ved Gorsabrua. Dette er avgjørende verdier som ikke direkte fanges opp i vannforskriften, men som revisjonsinstituttet skal ivareta. (Se. Note 1 for kilde)

2) Vi mener disse poengene må begrunne en oppgradering for friluftsliv/landskap til verdi 4 og ikke 3.

Samlet vil endring av verdisettingen for fiske og friluftsliv/landskap medføre en kategorisering på 1.1 og ikke 1.2. Dette vil igjen gi elva en minstevannføring i revisjonen noe som er helt avgjørende for å få liv i elva og en måloppnåelse for vannmiljøet. Vi har forståelse for at krafttap er et hensyn å ta, men det er flere tiltak som ikke er vurdert i revisjonen enda, det er usikkerhet rundt hvor mye vann som er nødvendig for å få tilstrekkelig vannspeil gitt utgangspunktet for beregningene (en helt tørr elv eller sildringen man hele tiden har). Vi viser til vår høringsuttalelse med lenke i note 1 for dokumentasjon. For Kåfjord, for sjørøya og livet i denne elva vil minstevannslipp ha stor betydning- og vi mener derfor at kost-nytte vurderingen må gjøres på nytt til fordel for mer vann i elva.

Føringer for vannkraftrevisjoner hentet fra dokument: Hovedutfordringer s. 13:

Vannslipp/magasinrestriksjoner knyttes opp mot de høyt prioriterte vassdragene (kategori 1.1), fordi samfunnsnyttene vil være størst vurdert opp mot kostnadene i form av redusert kraftproduksjon og regulerbarhet. Tiltak som vannslipp/magasinrestriksjoner legges derfor som utgangspunkt bare til grunn for miljømål i de høyt prioriterte vassdragene (1.1)

- Vassdragene i kategori 1.2 har et lavere potensial for forbedring av viktige miljøverdier enn vassdragene i kategori 1.1, sett opp mot kostnadene. Skillet mellom 1.1 og 1.2 representerer en overordnet nasjonal kost-nytte vurdering for planperioden. Dersom vannregionmyndighetene likevel mener at vassdrag i kategori 1.2 eller andre vassdrag bør prioriteres for vannslipp, skal dette begrunnes i forvaltningsplanen.

Forslag til vannforvaltningsplanen: Vi oppfordrer på det sterkeste vannmyndighetene til å prioritere denne elva opp i kategori 1.1 og da med minstevannslipp som et viktig tiltak for å oppnå miljømål knyttet til elva i forbindelse med denne høringen av vannforvaltningsplanen. Natur- og friluftsansjoner ønsker å benytte revisjonsmuligheten til å oppnå moderne miljøvilkår og en forbedring av tilstanden til natur, landskap, fisk og friluftsliv i størst mulig grad. En oppfølging av vannforvaltningsplanene er et minstekrav, men i Kåfjordelva er potensialet og virkningene av

miljøtiltak langt større. Dette bør NVE veie tungt, samt benytte muligheten til å kreve reelle løft gjennom revisjonen.

3. Kommentarer til kunnskapsgrunnlaget- havbruk.

Kunnskapsgrunnlaget knyttet til medisinbruk og villfisk er fortsatt for dårlig/ikke-eksisterende og vi mener dette må adresseres og oppdateres. Vi har ikke hatt kapasitet til å sjekke alle vannforekomster påvirket av havbruk, men av de eksemplene vi har tatt med i oversikten over «forslag til tiltak» lenger opp er det ingen tvil om at det i flere tilfeller er for dårlig kunnskapsgrunnlag bak måloppnåelsen «god økologisk tilstand» og i tillegg ser vi at «moderate» heller ikke har tiltak knyttet til påvirkning havbruk. Dette mener vi må bli langt bedre.

I nærheten av oppdrettslokalitetene er bunnfaunaen og makroalger i forringet tilstand pga. avrenning av kobber, plantevernmidler fra fôr og avlusningsmidler, samt pga. sedimentering og organisk belastning. I dag er det kun den ytterste stasjonen i C-undersøkelsen (lengst vekk fra anlegget) som brukes til tilstandsklassifisering av vannforekomsten. Det betyr i praksis at man konsekvent, klassifiserer tilstanden i en vannforekomst utenfor påvirkningens omfang.

Om en slik metodikk hadde blitt tatt i bruk for ethvert punktutslipp fra andre sektorer som fører til lokal «moderat» eller «dårlig tilstand» i en vannforekomst, hadde vannforskriftens hensikt falt bort. Vi er bekymret for at C-undersøkelsene ikke gir et godt nok bilde av tilstanden til vannforekomsten og at man derfor bør søke å forbedre kunnskapsgrunnlaget med mer adekvate testmetoder. I tillegg mener vi det er svært bekymringsfullt at Vann-nett ved å ha en såkalt logisk brist gir misledende informasjon på en måte som gjør det vanskelig for den vanlige borger å vurdere belastningen til en påvirkning- dette er også data som kan bli brukt på feil måte ubevisst av beslutningstakere som ikke er tilstrekkelig kjent med denne feilen i Vann-nett.

Tilstand for villaks er vurdert i 104 vannforekomster i Troms. I 82 av disse vannforekomstene (28 vassdrag) er tilstand for villaks moderat eller dårligere. I 8 av de 28 vassdragene skyldes dette dokumentert dårlig eller svært dårlig genetisk integritet (jf. Vitenskapelig råd for lakseforvaltning). Dersom miljøtilstand er forverret (moderat eller dårligere), forutsetter karakteriseringssystemet i Vann-Nett at det også skal være registrert påvirkning av stor grad som årsak. For genetisk integritet ville dette være påvirkning av rømt fisk. I dag er det ikke registrert stor grad av påvirkning av rømt fisk i vassdrag med dårlig genetisk integritet. Dette er en logisk brist i Vann-Nett. Påvirkning av lakselus er kun vurdert for atlantisk laks. Påvirkning av lakselus på sjøørret og sjørøye er ikke vurdert. Kunnskap om lakselus tilsier at påvirkning på sjøørret og sjørøye kan være betydelig. Dette kan gi grunnlag for å fokusere på flere arter enn atlantisk laks i påvirkningsanalysen for lakselus. (Dokument: Hovedutfordringer i Troms og Finnmark vannregion, s. 20)

I tiltaksprogrammet (side 51): «Ingen elveforekomster og bestander av vill laksefisk i vannregionen er vurdert å være så sterkt påvirket av lakselus at miljømålet om god økologisk tilstand ikke oppnås»

Det er også et poeng at det ikke bare er gytebestandsmålet som er viktig; laksebestanden skal nå inn i tilstandsklassifisering i.h.t. vurderinger fra Vitenskapelig råd for lakseforvaltning (VRL). I Troms viser VRL i deres tilstandsklassifisering at 9 laksebestander har moderat, til svært dårlig tilstand, og hvor lakselus spiller en av hoved rolle. Den vurderingen er den siste i dato (2018), men tar hensyn til utviklingen for perioden 2010-2014. Siden denne perioden har produksjonsområde 10 (Andøya til

Senja) fått «gult lys» (vekststopp i oppdrettsnæring) pga. 10-30% estimert dødelighet av laksesmolt (meld. Fra NFD). Det er i dette området at de fleste laksebestander vurdert av VRL som negativ påvirket av lakselus i regionen ligger. Dette forteller også at trenden peker mot en forverring av lusesituasjon siden perioden 2010-2014, vi kan anslå at flere vassdrag enn 9 er nå vesentlig påvirket av lakselus og at påvirkningsgrad har ytterligere økt i disse 9 vassdrag. Dette må gjenspeiles og beskrives bedre i kunnskapsgrunnlaget og forslag til tiltak.

4. Økosystembasert forvaltning av vassdrag: eksemplene med den glemte sjørøye og steinsmett.

Forum for natur og friluftsliv Troms vil på det sterkeste oppfordre til reell økosystembasert forvaltning av våre vannforekomster og spesielt vassdrag. Slik situasjonen er i dag blir enkeltarter blinket ut med forvaltningsmål- som laks, men andre arter av like stor betydning for økosystemer og muligheten til å unngå utryddelse av disse ikke blir tatt med en gang eller vurdert opp mot ulike trusler som havbruk, fremmede arter, ubalanse i vassdragene med mer.

Eksempler er for eksempel den lille rødlistede fisken Steinsmett eller vår viktige nordlige sjørøye. Vi ser eksempler på ikke-økosystembasert forvaltning også når rotenon-behandling blir brukt til fordel for en art, når lusepåvirkning blir målt på bare laks, når tellinger av fisk fokuserer på en art og skaper kunstig gunstige vilkår for den ene eller den andre. Dette ser vi igjen i konsekvensutredninger som ikke stiller spørsmål ved vassdragene som helhet.

Forum for natur og friluftsliv Troms vil i det følgende gjengi innspill vi har fått av FNF Finnmark og gi vår støtte til vurderingen av sjørøye som en glemt art her lengst mot nord.

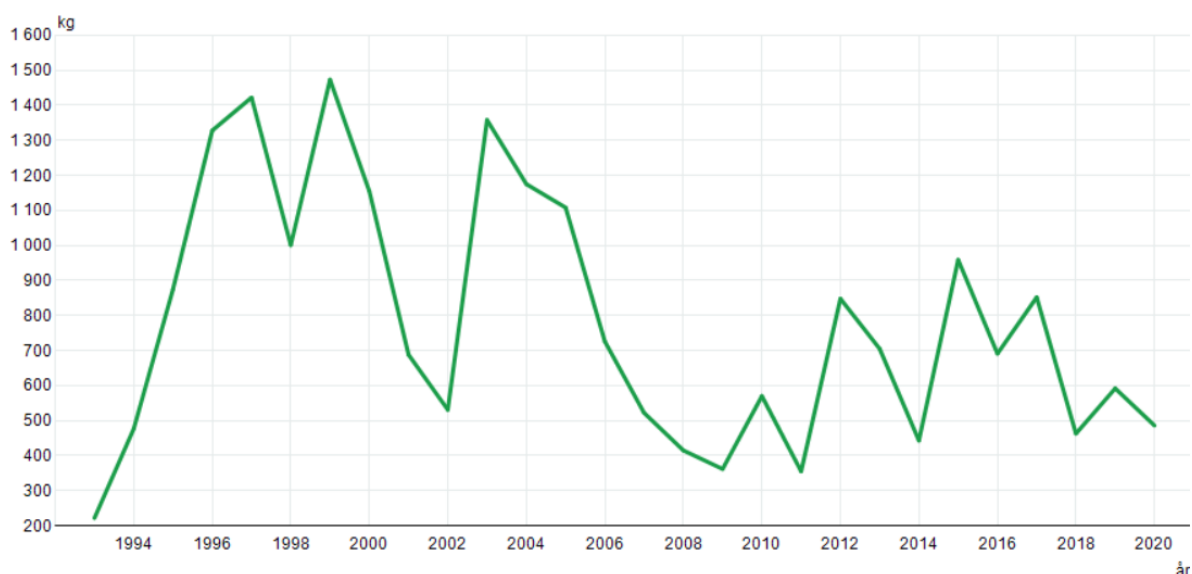
«Mens man har tatt i bruk tilstandsklassifisering for bestandene av laks, og at man er på vei til å iverksette samme verktøy for sjørørret, har man glemt at den mest truede av alle anadromfiskearter, er ingen av de to første nevnt, men sjørøye. Den er knapt representert i vannforvaltningsarbeid.

De mest omfattende kartlegginger av sjørøyebestander i Norge ble gjennomført av Morten Halvorsen (2010) og Svenning mfl. (2012). Etter disse undersøkelsene virker det nesten som at entusiasmen for å følge opp sjørøyebestander har falt. Dette er urovekkende ettersom begge rapporter viste til en alarmerende nedgang i bestandene. Halvorsen viser at det kun finnes ca. 100 sjørøye vassdrag i landet. Av disse har vi kun 4 store elvebaserte bestander, alle i Troms og Finnmark, og 20 stor innsjøbaserte bestander, 17 av disse ligger i Troms og Finnmark. Vi har dermed et særskilt ansvar i vannregionen.

I 2019 kom det en ny studie som viste alarmerende resultater for effekten av lakselus på sjørøye. Det viser seg at røye er mye mer følsom for lakselus enn laks og sjørørret, og at selv en liten mengde lakselus bremses veksten hos sjørøye kraftig. Om vekstmulighetene bremses kraftig, blir forplantningsevne redusert og bestanden blir redusert likedan.

I likhet med fjellreven er sjørøye blant de mest emblematiske organismer i vår arktisk og sub-arktiske natur. Men i motsetning til fjellreven, kan det virke som at myndighetene har bare aksepterte nedgangen uten tiltak. Sjørøye er også i veien for hensynsløs økonomisk vekst, og myndighetene har ved flere anledninger demonstrerte hvilken prioritering som ønskes. Dette ved å tillate konsesjoner av oppdrettsanlegg rett utenfor flere viktige sjørøyevassdrag uten å nevne et ord om den i saksbehandlingen.

08991: Elvefiske. Fangst, etter år. Salangsvassdraget, Sjørøye (kg).

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Sjørøye er ikke kun av interesse for sportsfiske, men også av stor betydning for den samiske kulturen. Ikke kun i form av å være en enkelt matressurs, men også i form av fortellinger og overtro. Den har dannet flere stedsnavn på tvers av regionen som forteller om interessen knyttet til denne arten.

Sjørøye er definitivt den mest sårbare laksefisken og vi holder på å miste den fra norsk natur. Vannregionen har nærmest 90 % av de gjenværende store og bærekraftige bestander av sjørøye i landet. Det er dermed på høy tid at myndighetene tar innover seg sin særskilte plikt i forvaltning av sjørøye. Dette ved å sette tydelig krav til påvirkende næringer som oppdrett, og tydeligere krav til fiskebeskatning på tvers av en kunnskapsbasert forvaltning.

Vi anbefaler at sjørøye bestand kartlegges grundig, inkl. vandringsmønstre i forkant av etablering av nye oppdrettslokalitet.»²

5. Marin plastforsøpling

Vi mener det er positivt at marin forsøpling koblet sammen med vannforvaltningsarbeidet- på sikt vil dette helt klart styrke arbeidet med denne utfordringen for marint miljø og følgelig vannkvalitet. FNF Troms og Naturvernforbundet Troms setter også pris på at den frivillige innsatsen er trukket frem som særlig viktig i plandokumentene.

Samtidig er vi svært bekymret for at den store innsatsen frivillige har gjort med å bygge opp et engasjement for å rydde strender i det ganske land og den store verdien dette dugnadsarbeidet har hatt- og forhåpentligvis vil ha- skal forvitte om ryddemidler i for stor grad kanaliseres til profesjonell rydding.

² <https://fnf-nett.no/finnmark/uttalelser/>

Plastkoordinator i Naturvernforbundet Troms/Finmark Maja Bernhoff Johansen i aksjon på befarig i Manddalen- finner man plast tar man det med!

Våre frivillige trenger lavterskel midler som er håndterbart å rapportere på for organisasjoner, lag og foreninger og vi trenger et fokus på den dugnaden vi også må ha for å håndtere den platen som allerede er i naturen. Uten dette vil vi miste «grasrota» i ryddearbeidet. Vi savner også en beskrivelse av den lokale praksisen det er i skjærgårdsområdene for å hente avfall (men også objekter til gjenbruk) i områder som ikke er lett tilgjengelig. Vi har fått tilbakemeldinger på at det er et problem at profesjonelle nå får midler for å rydde på såkalt utilgjengelige områder som frivillige allerede har ryddet. Frivillighet er en gave til samfunnet og må ivaretas som nettopp det.

6. Medvirkning i planarbeid og gjennomføring av tiltak- miljøstandarder og suksesskriterier

Forum for natur og friluftsliv Troms har hatt et sterkt fokus på medvirkning som et svært viktig bidrag til god vannforvaltning i tråd med føringene i vannforskriften på lokal kunnskap og retten til å medvirke i vannforvaltningen. Gjennomføring av tiltak forutsetter i stor grad også et lokalt engasjement og lokal kunnskap, samt godt og koordinert samarbeid mellom sektorer, kommuner, vannregioner og lokale/frivillige, lag og foreninger. Dette innspillet er også relevant for: HANDLINGSPROGRAM 2022 - 2027 REGIONAL VANNFORVALTNINGSPLAN FOR TROMS OG FINNMARK VANNREGION 2022-2027.

6.1 Medvirkning i planprosessens innspillfase:

- Gode muligheter til innspill, gjerne gjennom ulike typer møter, spørreskjema, fagkonferanser og referansegrupper. FNF Troms har sammen med FNF Troms med hell arrangert et innspillmøte for allmennheten i kombinasjon der både organisasjoner, fagfolk og kommuner bidro med presentasjoner knyttet til faglig informasjon.
- God medvirkning tar tid og nettverkene må bygges opp over tid- det er derfor også viktig at vannkoordinatorstillingene blir faste og med kontinuitet. Det er også ønskelig at vannkoordinatorne får et større ansvar for å koordinere samarbeid om tiltak.
- Informasjon om Vann-nett og at det er mulig å få hjelp til å finne frem kan bli bedre.

6.2 Medvirkning i planlegging og gjennomføring av tiltak

FNF Troms er kjent med tilfeller der tiltak er gjennomført, blant annet i Reisavassdraget (vernet) der lokal kunnskap fra grunneiere og andre var innhentet, men der tiltaket likevel ble gjennomført på tvers av dialog, faglig kunnskap og anbefalinger og der det tydelig var en uklarhet i rollene mellom praktisk utøvelse og formålet med tiltaket- der også miljømål er en faktor. For å unngå dårlig gjennomførte tiltak, manglende samarbeid og medvirkning, for å oppnå tids og kostnadseffektive tiltak med best mulig resultat har vi følgende suksesskriterier vi erfarer er avgjørende:

- Veiledere for restaureringstiltak må forbedres slik at de kan tilgjengeliggjøre eksempler på anbefalt miljøstandard i gjennomføringen av slike tiltak. Målet for tiltaket må både være å sikre for flom, men også at dette utføres på best mulig miljøfaglig og naturvennlig måte. Dette er også en måte å sikre at det ikke blir en diskrepans mellom forventet resultat og det faktiske resultatet. En tydelig veileder gjør det også enklere for kommuner med svak kompetanse å føre tilsyn og godkjenne prosjekter de er eier av, men som er utført av andre.
- Størrelsen på tiltaket er uvesentlig og kravene til medvirkning for å sikre bruk av lokal kunnskap må være lik uavhengig av størrelsen på tiltaket. Selv små tiltak kan gjøre stor skade hvis de utføres i et sårbart område.
- Når anleggsplan fastsettes bør grunneiere og andre medvirkere stå på kopi- på den måten sikrer man at relevant kunnskap blir tilgjengelig i tide til å unngå feil metode, prosedyre eller lignende basert på for eksempel misforståelser.
- Bruk av «caser» i veiledere- i tillegg opplever vi i dag at standarder og veiledere for miljøstandard er spredt i ulike utgaver på nett og fysisk utgave. Dette er ugunstig, og antall kilder bør være færrest mulig.

- Vi ønsker en prosess der tiltak får en miljøfaglig kvalitetssikring før de utføres- på den måten slipper man å måtte rette opp i miljøskadelige tiltak som kunne vært unngått.
- Frivillige og lokale engasjerte opplever i dag – i tilbakemeldinger vi er kjent med- at de føler seg som en plage i tiltaksprosesser. Dette skyldes ofte for sen inkludering. Vi har også fått tilbakemeldinger på oversiktlige prosesser knyttet til søknad om midler til tiltak- bedre veiledning for aktører i kommuner og frivillige som skal samarbeide ville vært svært positivt.

6.3 Gjør medvirkning enkelt!

God vannforvaltning bygger i stor grad på at vi lykkes med å engasjere så mange som mulig i arbeidet- vi trenger det lokale engasjementet for å få kunnskap om tiltaksbehov, lokal kunnskap om endringer over tid, lag og foreninger – og enkeltpersoner som ønsker å bidra til å gjennomføre tiltak. I dag er Vann-nett og Vannportalen proppet med informasjon, men det er tung materie og krever en hel tid for å bli komfortabel med både fagsjargong og teknisk løsning.

Vi tror det skal være mulig å gjøre det enklere i planprosessene å gi «vanlige» borgere muligheten til å sette seg inn i tilstanden til vannet sitt og vi håper at neste planperiode vil ha et eget fokus på dette viktige temaet. Spesielt viktig er det å gi det lokale leddet muligheten til å bli kjent med tallene for deres vannforekomster.

Forslag til forbedringer i selve Vannportalen:

- Det må være lett å finne en oversikt over vannområdene med kontaktperson, berørte kommuner og fylker i en og samme oversikt (en tabell for eksempel)
- Det bør utvikles korte videoer om hvordan man skal bruke vann-nett rettet mot spesielt interesserte i interesseorganisasjonene.
- Vi ber om at de regionale vannforvaltningsplanene inkluderer utarbeidelse av et bedre informasjonsopplegg rettet mot frivilligheten og allmennheten, da dagens portaler ikke er tilrettelagt for disse, men kun for forvaltningen. FNF bidrar gjerne med flere innspill til et slikt informasjonsopplegg.
- Vi mener også det vil være positivt om Vannportalen.no lenker til eksterne sider som hører til eksempelvis vassdrag. Da er det også enklere å få oversikt over hvem som kan være aktuell å kontakte for ytterligere medvirkning.

Vennlig hilsen

Forum for natur og friluftsliv Troms

Christine Myrseth
Koordinator
FNF Troms

Kopi: Statsforvalteren i Troms og Finnmark, Vannkoordinatorer i Troms og Kåfjord kommune.